

СТАНОВИЩЕ

за дисертацията на Миглена Бориславова Василева, редовен
докторант към НАИМ, БАН,

на тема „Фибули от късната желязна епоха в древна Тракия (V-I
в.пр.Хр.)”

от доц.д-р Румяна Георгиева (Институт по балканистика с
Център по тракология при БАН), член на научно жури по
специалността 2.2. за присъждане на образователната и научна степен
„доктор”

Дисертацията на Миглена Бориславова Василева е разработена в две части: текст (състоящ се от въведение, пет глави, заключение, списък на използваната литература и азбучен показалец на споменатите в текста съвременни селища) и подробен каталог (с включени в него 556 от над 650 обсъждани в работата фибули, както и 12 образци с изследван химичен състав), допълнен с няколко приложения, съдържащи изключително ценни таблици и карти. Предложеният ми за прочит и подготвяне на становището вариант е придружен от автореферат, който изцяло отразява съдържанието на труда, и ръкопис на две предадени за печат статии по темата на дисертацията.

Работата има приемлива структура и е с ясно формулирани цели, задачи и методи на изследване. Написана е компетентно, академично, с отлично познаване на изворовата база. Акцентът на труда е поставен върху фибулите от т.нар. тракийски тип, но в отделни глави са разгледани и останалите, използвани в този период фибули: фибули с билатерална спирала, хибридни фибули, фибули с шарнирна конструкция и една обособена като „други фибули” група. Винаги, когато това е било постижимо, изследваните предмети са представени в археологическия си контекст и чрез комплексите, от които произхождат. Уместно допълнение към темата представлява разделът, посветен на възстановяване на етапите на производствения процес и на местата на предполагаемите производствени ателиета, придружен от анализи, които предоставят данни за химичния състав и кристалната структура на използваните за направата на фибули бронзови сплави.

Ако резултатът от написването на тази дисертация трябва да бъде посочен по най-кратък начин, най-красноречиво това може да стане посредством поместените в приложението няколко таблици и карти, които съдържат типологическата подредба на изследваните фибули, териториалното им разпространение и хронологическата позиция на всеки отделен тип. Благодарение на тях изследователите на древна Тракия вече разполагат с един своеобразен

„наръчник“, с чиято помощ още на терена могат с максимална точност да определят датата, вида и типа на всяка намерена фибула от периода 5-1 в. пр.Хр. За да бъде създаден обаче този „наръчник“, в изложението са подробно анализирани стотици известни от публикациите фибули и други все още необнародвани образци от цялата обитавана от траките в посоченото време територия, изследвани са тяхната морфология и украса, разкрит е генезисът на отделните им конструктивни елементи. За първи път в българската литература са обосновани критериите за групиране на фибулите от късната желязна епоха, систематизирани и подложени на подредба са фибулите с билатерална спирала и е допълнена типологията на фибулите с шарнирна конструкция. С подчертано внимание са проследени появата и еволюцията на фибулите от тракийски тип, като е потвърдена т.нар. „къса“ хронология на тяхното разпространение, която ги разполага в периода между първата половина/средата на 5 в. пр.Хр. и втората половина/края на 3 в. пр.Хр. Тонът, с който авторката се включва в съществуващите по темата дискусии е умерен, а собственото ѝ мнение (например в изказаната хипотеза, че произходът на фибулите „тракийски тип“ трябва да се свърже с импулс отвън – от СЗ Мала Азия и прилежащите острови, който довел до преобразуването на вече съществуваща форма фибули и създаването на техен опростен вариант във водещо ателие от района на Халкидическия полуостров) е поднесено с увереност.

Освен чрез обичайните за изследване от такъв тип технологични, морфологични и типологични характеристики, Миглена Василева представя фибулите от 5 – 1 в. пр.Хр. с тяхната роля в тракийското всекидневие и в обредните практики, а също като накит и аксесоар към облеклото, като обръща внимание на всички детайли, свързани с употребата им. Анализът предизвиква заключението, че те са носени от хора с различен пол и на различна възраст, че използването им е било зависимо от мода, от промени в костюма, от чужди влияния и не на последно място – от социалния статус на техните притежатели (виж фибулите, изработени от благороден метал). Изводите за разглеждането им като възможен индикатор за пола на погребаните и като белег за етническа/етнокултурна принадлежност обаче са поднесени с обяснима предпазливост. Малко по – смело е изказана идеята за една от вероятните позиции (с лъка нагоре) за закрепване на двете фибули в областта на раменете при облеклото на жените, но за съжаление никак не е сигурно, че направената въз основа на гроб на жена от некропола на Аполония реконструкция е валидна и за вътрешността на Тракия, където женският костюм вероятно е бил по-различен. Възможностите са няколко и една от тях (ако се съди по местонамирането на фибули от ранната желязна епоха върху телата на индивиди с доказана полова принадлежност) е наистина с две фибули върху раменете да е закрепвана женска дреха, съставена от две защити отстрани правоъгълни парчета плат, носена или самостоятелно при топло време, или върху подобна на риза шита дреха в студени дни. Не е изключено обаче една или две фибули да са били използвани и за закрепване върху долна безръкавна дреха на плащовидно парче плат, носено за

покриване на раменете. Въз основа на някои писмени сведения и намираните *in situ* фибули може да се предположи също, че гробовете с открита в тях само една фибула върху дясното рамо биха могли да бъдат свързани с погребения (и с костюма) на мъже. Ето защо заслужава внимание наблюдението на дисертантката, че железни фибули се откриват предимно в мъжки гробове.

Актуалността на разработената от Миглена Василева тема не подлежи на съмнение и аз се надявам в скоро време нейната дисертация да се превърне в основа на един достъпен и ценен справочник за разпространените в древна Тракия фибули от 5-1 в.пр.Хр., благодарение на който в бъдеще ще могат да се датират и подредят типологически откритите в нови обекти находки от тази категория.

Трудът на Миглена Бориславова Василева я представя като изграден специалист в областта на археологията на древна Тракия и в частност – като изследовател на накитите от късната желязна епоха. Оценката ми за нейната дисертация е изцяло положителна и затова си позволявам да препоръчам на Научното жури да ѝ присъди образователната и научна степен „доктор“.

14.09.2012 г.

Румяна Георгиева

